

Talousvaliokunta

LAUSUNTO

00102 EDUSKUNTA

TaV@eduskunta.fi

2.12.2019

Dnro 406/2019

Asia: Paliskuntain yhdistyksen asiantuntijalausunto, KAA 7/2019 vp

KAIVOSLAKI NYT – LAKIALOITE KAIVOSLAIN MUUTTAMISEKSI

Eduskunnan talousvaliokunta pyytää Paliskuntain yhdistyksen asiantuntijalausuntoa Kaivoslaki Nyt - lakialoitteesta kaivoslain muuttamiseksi. Yhdistys on kutsuttu myös valiokunnan kuultavaksi. Yhdistys kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksensä lakialoitteesta.

Aloitteen lähtökohtana on muuttaa kaivoslakia sen periaatteen mukaan, että Suomen maaperän kaivosmineraalit ovat valtion ja maanomistajien omaisuutta perustuslain kanssa yhteensopivalla tavalla. Vakuudet ympäristövahinkojen, konkurssien ja jälkitöiden varalle säädetään riittäväksi. Kaivostuotannosta tulisi uuden lain myötä maksettavaksi kohtuulliset hyödyntämiskorvaukset yhteiskunnalle.

Poronhoito-oikeus

Kaikki poronhoitoalueella tapahtuva muu maankäyttö vaikuttaa aina poronhoitoon, sillä poronhoito perustuu laajoihin, yhtenäisiin luonnonlaitumiin ja porojen vapaaseen laidunnukseen eri alueilla vuodenkiertonsa eri vaiheissa. Kaivoslain mukaisilla toimilla on ollut huomattavia haitallisia vaikutuksia poronhoidolle, porolaitumille, porojen laidunkierrolle ja poroille tapahtuneiden vahinkojen määriin.

Poronhoito-oikeus eli vapaa laidunnusoikeus, on ikiaikainen nautinto-oikeus, joka on erityislaila, poronhoitolaila (PHL 848/1990) tunnustettu ja säädetty pysyväksi oikeudeksi. Poronhoito on laissa säädettyin rajoituksin sallittua kaikkialla poronhoitoalueella maan omistus- ja hallinto-oikeuksista riippumatta. Laidunnusoikeutta suojaa muun muassa PHL 53 §, jonka mukaan suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä valtion viranomaisen on neuvoteltava asianosaisen paliskunnan kanssa. Poronhoitoalue on poronhoitolaila jaettu kahteen alueeseen: poronhoitoalueeseen ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuun alueeseen (20 pohjoisinta paliskuntaa), missä valtion omistamaa maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle (PHL 2.2§).

Poronhoitoa turvataan myös valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla. Niiden mukaan alueiden käytön suunnittelussa on huolehdittava saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä. Maakuntakaavat ohjaavat alempiasteista suunnittelua ja niissä poronhoitoa turvataan kaavamääräyksillä ja merkinnöillä. Maakuntakaavojen ohjaus tulee ottaa huomioon myös kaivoslain mukaisissa menettelyissä.

Kaivoslaki Nyt – Lakialoite kaivoslain muuttamiseksi

Kaivoslaki Nyt – Lakialoite kaivoslain muuttamiseksi on lähtökohtaisesti erittäin hyvä ja tarpeellinen. Lakialoite on kuitenkin poronhoidon näkökulmasta riittämätön ja se vaatii tarkennuksia muutamilta

osin, jotta se palvelisi poronhoidon parempaa huomioon ottamista. Paliskuntain yhdistys ei ole ol-²
lut mukana lakialoitteen valmistelussa.

Voimassa olevan kaivoslain suurimpia puutteita on se, ettei se ota huomioon valtion viranomaisen neuvotteluvollisuutta, joka poronhoitolain mukaan koskee koko poronhoitoaluetta. Viranomaisen ja toiminnanharjoittajan on oltava selvillä toimintansa vaikutuksista, mutta jos asiaa ei kysytä asianomaiselta paliskunnalta, sitä ei käytännössä selvitetä. Myös alueen perinteiseen elinkeinoon kohdistuvien vaikutusten estämisen ja vähentämisen tulisi olla suunnittelun lähtökohtana koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus on erityinen oikeus, joka on voimassa koko poronhoitoalueella ja kaivoslain mukainen toiminta rajoittaa merkittävästi tämän oikeuden omaavien mahdollisuuksia harjoittaa elinkeinoa.

Esitämme seuraavassa lakialoitteen kohdat, joissa poronhoito on mainittu, ja niihin täsmennysehdotuksemme.

Aloite 15 § Malminetsintäalueen jälkitoimenpiteet

Ilmoitus on lisäksi tehtävä saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskäräjille, sekä erityisellä poronhoitoalueella asianomaisille paliskunnille ja koltta-alueella kolttien kyläkokoukselle.

Lisäys: Ilmoitus on tehtävä **muulla poronhoitoalueella** asianomaisille paliskunnille.

Perustelu: Poronhoitolaki 2 § ja 3 §, joissa säädetään poronhoitoalue ja alueelle vapaa laidunnusoikeus poronhoidolle sekä poronhoitolain säätämä neuvotteluelvoite 53 §:ssä.

Aloite 44 § Varausilmoitus

Lisäys: Varauksesta on tiedotettava asianomaista paliskuntaa poronhoitoalueella.

Aloite 50 § Luvan myöntämisen esteet saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella ja erityisellä poronhoitoalueella

Lisäys: Luvan myöntämisen esteet saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella ja erityisellä poronhoitoalueella **ja muulla poronhoitoalueella. Tai vaihtoehtoisesti kuten aloitteessa on ehdotettu eli erillinen pykälä 50 a koskien muuta poronhoitoaluetta.**

Perustelu: Laissa on huomiotava poronhoitolaki ja poronhoitoalue kokonaisuudessaan. Koska lainsäädäntö jaottelee poronhoitoalueen kolmeen osaan, on erittely saamelaisten kotiseutualueeseen, erityiseen poronhoitoalueeseen ja muuhun poronhoitoalueeseen perusteltu.

50 § a Luvan myöntämisen esteet muulla poronhoitoalueella

Malminetsintälupaa, kaivoslupaa ja kullanhuhdontalupaa ei saa myöntää, jos luvan mukainen toiminta:

1) yksin tai yhdessä muiden vastaavien lupien tai alueiden muiden käyttömuotojen kanssa aiheuttaisi poronhoitoalueella olennaisten hankkeen arvioitujen vaikutusten alaisuuteen kuuluvien oikeudenomistajien arvion mukaan huomattavaa haittaa poronhoidolle.

Lisäys: --- oikeudenomistajien arvion mukaan **heikentäisi olennaisesti mahdollisuutta harjoittaa poronhoitoa poronhoitoalueella.**

Perustelu: Huomattavan haitan aiheuttamiskielto koskee käsitteenä poronhoitolaissa erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettun alueen muuta maankäyttöä. Ehdotettu pykälä on sinänsä erittäin hyvä ja tarpeellinen. Haittojen ja heikennysten arvioinnissa tulee ottaa huomioon asianosaisen paliskunnan kanta. Paliskunnalla on paras ja ajantasaisin tieto alueensa poronhoidosta, sen tilasta ja tulevaisuudesta. Paliskuntien kanssa neuvottelemisen velvoite on ratkaisevan tärkeä poronhoidon näkökohtien huomioon ottamiseksi poronhoitoalueella.

51 § Malminetsintäluvassa annettavat määräykset

Malminetsintäluvassa on määrättävä malminetsintäalueen sijainti ja rajat.

Malminetsintäluvassa on annettava yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeelliset määräykset:

2) poronhoidolle aiheutuvien haittojen välttämiseksi ja vähentämiseksi erityisellä poronhoitoalueella;

Lisäys: 2a) poronhoidolle aiheutuvien haittojen välttämiseksi ja vähentämiseksi muulla poronhoitoalueella;

52 § Kaivosluvassa annettavat määräykset

Kaivosluvassa on annettava riittäviin selvityksiin perustuen yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeelliset määräykset:

4) poronhoidolle aiheutuvien haittojen vähentämiseksi poronhoitoalueella;

Lisäys: poronhoidolle aiheutuvien haittojen välttämiseksi ja vähentämiseksi poronhoitoalueella

58 § Lupapäätöksestä tiedottaminen

Jos päätös kohdistuu saamelaisten kotiseutualueelle tai se koskee 38 §:n 2 momentissa tarkoitettua hanketta, on jäljennös päätöksestä toimitettava saamelaiskäräjille. Kolttala-alueelle kohdistuvasta päätöksestä on toimitettava jäljennös kolttien kyläkokoukselle ja erityiselle poronhoitoalueelle kohdistuvasta päätöksestä jäljennös asianomaiselle paliskunnalle.

Lisäys: sekä muulle poronhoitoalueelle kohdistuvasta päätöksestä asianomaiselle paliskunnalle.

Muut voimassa olevan kaivoslain pykälät

Aloitteessa ei oteta kantaa kaikkiin kaivoslain pykäliin, joita tulisi kehittää poronhoidon näkökulmasta. Esitämme seuraavassa muutoksia, jotka kaivoslakiin olisi tarpeellista tehdä.

8 § Ilmoitus etsintätyöhän liittyvästä näytteenotosta

Lisäys: Poronhoitoalueella ilmoitus on tehtävä niille paliskunnille, joiden alueelle toiminta sijoittuu sekä niille, joita toiminta voi koskettaa välillisesti.

9 § Malminetsinnän luvanvaraisuus

Lisäys: Poronhoidolle aiheutuvan haitan arvioinnissa tulee neuvotella asianomaisen paliskunnan edustajan kanssa. Neuvotteluvelvollisuus on sekä kaivosviranomaisella että toimivalla kaivosyhtiöllä.

Perustelu: Viranomaisen neuvotteluvelvollisuus säädetään poronhoitolain 53 §:ssä. Malminetsintä, kullanhuuhdonta ja kaivostoiminta vaikuttavat poikkeuksetta poronhoitoon olennaisesti. Neuvotteluvelvollisuuden toteuttamisesta on näin ollen tehtävä vakiokäytäntö. Tämän lisäksi on välttämätöntä velvoittaa myös kaivosyhtiö neuvottelukäytäntöön.

12 § Ilmoitus malminetsintäalueen maastotöistä ja rakennelmista

Lisäys: Paliskunnan kanssa on neuvoteltava ennen maastotöihin ryhtymistä vahinkojen välttämiseksi. Maastotyöt ja väliaikaiset rakennelmat on suojattava niin, ettei alueella liikkuville poroille tai poronhoitajille aiheudu niistä vaaraa.

Perustelu: Pelkkä ilmoitusmenettely ei ole riittävä. Vain paliskunnalla on tieto porojen tilanteesta ja laiduntamisesta alueella. Poronhoitolain 53 §:n neuvotteluvelvollisuus koskee koko poronhoitoaluetta. Etsintätyöstä poronhoitoalueella on aina haitta poronhoidolle. Pienimmän haitan ja kestävä kehityksen periaatteiden ja toteutumisen ehdoton perusedellytys on neuvotteluvelvollisuuden toteuttaminen koko poronhoitoalueella.

27 § Ilmoitus kullanhuuhdonta-alueen maastotöistä

Lisäys: Ilmoitus on tehtävä **muulla poronhoitoalueella** asianomaisille paliskunnille.

30 § Kullanhuuhdonta-alueen lopputarkastus

Lisäys: Kaivosviranomaisen on tiedotettava tarkastuksesta **muulla poronhoitoalueella** alueen paliskunnille.

34 § (5.5.2017/259) Lupahakemus

Lisäys: Lupahakemuksessa on esitettävä tiedot siitä, minkä paliskunnan tai paliskuntien alueelle kaivosalue sijoittuu, kun toimitaan poronhoitoalueella.

Perustelu: Poronhoito on koko poronhoitoalueella keskeinen perinteinen elinkeino, joka on turvattu poronhoitolailla ja peruslaillisin oikeuksin. Paliskunta on otettava mukaan prosessiin varhaisimmassa mahdollisessa vaiheessa kestävä kehityksen ja pienimmän haitan periaatteen toteutumisen mahdollistamiseksi. Näin paliskunnalle annetaan mahdollisuus varautua myös oman toimintansa suunnitteluun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

38 § Asian selvittäminen saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella ja erityisellä poronhoito-⁵
alueella

Lisäys otsikkoon: Asian selvittäminen saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella sekä erityisellä poronhoitoalueella **ja muulla poronhoitoalueella**

Perustelu: Pykälässä tulee ottaa huomioon koko poronhoitoalue. Ei ole perusteltua eikä tasapuolista kohtelua, että viranomainen selvittää vaikutuksia tai neuvottelee paliskuntien kanssa vain osalla poronhoitoaluetta.

Lupaviranomaisen tulee saamelaisten kotiseutualueella selvittää yhteistyössä saamelaiskäräjien, alueen paliskuntien, alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tai laitoksen ja hakijan kanssa malminetsintäluvan, kaivosluvan tai kullanhuuhtontaluvan mukaisesta toiminnasta aiheutuvat vaikutukset saamelaisten oikeudelle alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä harkita haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet. Tällöin on otettava huomioon:

- 1) hakemuksessa tarkoitetun alueen läheisyydessä voimassa olevat vastaavat luvat;*
- 2) mitä saamelaisten oikeuden kannalta alkuperäiskansana tärkeitä alueita hakemus koskee;*
- 3) muut saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana häiritsevät alueiden käyttömuodot hakemuksessa tarkoitetulla alueella ja sen läheisyydessä.*

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sellaisia saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella toteutettavia hankkeita, joilla on huomattava merkitys saamelaisten oikeuden kannalta alkuperäiskansana.

Lupaviranomaisen tulee koltta-alueella pyytää lausunto kolttien kyläkokoukselta luvan mukaisesta toiminnasta kolttien elinkeinoille ja elinolosuhteille aiheutuvien vaikutusten selvittämiseksi. Lausuntomenettelystä säädetään kolttilain 56 §:ssä.

Lupaviranomaisen tulee erityisellä poronhoitoalueella selvittää yhteistyössä alueella toimivien paliskuntien kanssa luvan mukaisesta toiminnasta aiheutuvat haitat poronhoidolle.

Lisäys: Lupaviranomaisen tulee muulla poronhoitoalueella selvittää yhteistyössä alueella toimivien paliskuntien kanssa luvan mukaisesta toiminnasta aiheutuvat haitat poronhoidolle.

Lisäys: Lupaharkinnassa tulee ottaa huomioon muut poronhoitoon vaikuttavat alueiden käyttömuodot poronhoitoalueella hakemuksessa tarkoitetulla alueella ja sen läheisyydessä sekä harkita haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet.

40 § Lupahakemuksesta tiedottaminen

Lisäys: Poronhoitoalueella tieto on annettava asianomaisille paliskunnille.

Perustelu: Poronhoitoalueella kaivoslupa-asiat koskevat aina paliskuntaa. Paliskunta on siis asianomainen ja sitä on tiedotettava kaikista sen toimintaan vaikuttavista asioista.

54 § Kullanhuuhdontaluvassa annettavat määräykset

3) poronhoidolle aiheutuvien haittojen vähentämiseksi erityisellä poronhoitoalueella;

Lisäys: 3) poronhoidolle aiheutuvien haittojen **estämiseksi ja** vähentämiseksi erityisellä poronhoitoalueella;

Lisäys: 3a) poronhoidolle aiheutuvien haittojen **estämiseksi ja vähentämiseksi muulla-poronhoitoalueella;**

82 § Haltuunotto

Jos kaivostoimintaa varten luovutettavalta tai luovutetulta alueelta joudutaan poistamaan tai siirtämään rakennuksia, varastoja tai laitteita taikka puita, kasvavaa satoa tai muuta kasvillisuutta, on siitä aiheutuvan vahingon tai haitan lisäksi korvattava asianomaiselle aiheutuneet poistamis- tai siirtämiskustannukset.

Lisäys: Jos kaivostoimintaa varten luovutettavalta tai luovutetulta alueelta joudutaan poistamaan tai siirtämään rakennuksia, varastoja tai laitteita taikka puita, kasvavaa satoa tai muuta kasvillisuutta, **tai poronhoitoalueella paliskunnan infrastruktuuriin kuuluvia kämppä-, aita tai muita rakennelmia**, on siitä aiheutuvan vahingon tai haitan lisäksi korvattava asianomaiselle aiheutuneet poistamis- tai siirtämiskustannukset sekä uusien vastaavien tarpeellisten rakennelmien rakentamisesta aiheutuvat kustannukset.

102 § Kullanhuuhdontakorvaus

Kullanhuuhdojan on suoritettava alueen hallinnasta vastaavalle viranomaiselle tai laitokselle vuotuinen korvaus (kullanhuuhdontakorvaus).

Lisäys: ja alueen paliskunnalle vuotuinen korvaus (kullanhuuhdontakorvaus).

Perustelu: Paliskunnat ovat nostaneet esille vuotuisen haittakorvauksen säätämisen tarpeen, jotta niille aiheutuvat haitat tulisivat kompensoiduiksi. Korvaus tulisi kohdistaa paliskunnalle saman tyyppisenä kuin 102 § mukainen maanomistajalle nykyisin maksettava korvaus (euromäärä/ha). Haitan ja vahinkojen korvaamisesta säädetään 103 §:ssä, mutta käytännössä tällaisia korvauksia ei tiettävästi ole maksettu paliskunnille ainakaan aiheutetuista haitoista. Haittojen osoittaminen ja korvausten periminen erikseen jokaiselta kullankaivajalta, kun kullanhuuhdonta-alueita ja niiden haltijoita on useita kymmeniä, on käytännössä niin suuri työ paliskunnille, ettei sellaiseen ole toistaiseksi ollut resursseja ryhtyä. Kullanhuuhdontakorvaus lisäisi toiminnan hyväksyttävyyttä.

103 § Vahinkojen ja haittojen korvaaminen malminetsintäalueella, etsintäalueella ja kullanhuuhdonta-alueella

Malminetsintäluvan haltijan on korvattava malminetsintäalueella tapahtuvasta tähän lakiin perustuvasta toiminnasta aiheutuneet vahingot ja haitat, jollei jonkin toimenpiteen osalta korvauksesta toisin säädetä.

Mitä 1 momentissa säädetään malminetsintäluvan haltijan korvausvelvollisuudesta, sovelletaan etsintätyöstä vastaavan velvollisuuteen korvata etsintäalueella aiheutuneet vahingot ja haitat sekä kullanhuuhtojen velvollisuuteen korvata kullanhuuhtonta-alueella aiheutuneet vahingot ja haitat.

Lisäys: sekä poronhoidolle aiheutuvat välilliset haitat.

Perustelu: Poronhoidolle aiheutuvat haitat ovat usein välillisiä haittoja. Sekä välittömät haitat ja vahingot että välilliset, usein viiveellä ilmenevät haitat ja vahingot tulee korvata täyden korvauksen periaatteella.

109 § Vakuuden asettamista koskeva menettely

Lisäys: Poronhoitoalueella kaivosviranomaisen on neuvoteltava asianomaisten paliskuntien kanssa poronhoidolle aiheutuvien välittömien ja välillisten vahinkojen laadusta ja suuruudesta riittävän vakuuden asettamiseksi. Huomioon on otettava myös mahdolliset ennakoimattomat haitat.

122 § Kaivosturvallisuushupahakemus

Lisäys: 4) Poronhoitoalueella tulee tehdä yhteistyössä paliskunnan kanssa selvitys kaivosalueen aitaamisesta siten, että porojen ja poronhoitajien turvallisuus otetaan huomioon. Porojen joutumisesta kaivosalueelle ja poroille aiheutuneista vahingoista on ilmoitettava välittömästi asianomaiselle paliskunnalle.

Perustelu: Porojen pääsy kaivosalueelle tulee estää. Mikäli poroja joutuu kaivosalueelle, tulee tästä ilmoittaa välittömästi asianomaiselle paliskunnalle. Porojen luontainen laidunkierto aiheuttaa sen, että porot voivat hakeutua räkkäaikana kaivosalueille ja joutuvat alttiiksi liikenne- ja muille onnettomuuksille. Myös maa-ainesten läjitysalueet ja lietealtaat aiheuttavat vaaraa. Poronhoitajat joutuvat liikkumaan porojen liikkeen mukaisesti ja näin ollen voivat myös joutua kulkemaan kaivosalueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä. Porojen luontaisen laidunkierron häiriintyminen ja sen aiheuttamat seuraukset tulee ottaa huomioon kaivosalueiden turvallisuusnäkökohdissa.

146 § Lopputarkastus

Lisäys: 5) saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskäräjille, koltta-alueella kolttien kyläkokoukselle ja erityisellä sekä muulla poronhoitoalueella alueen paliskunnille.

Lisäys: Alue tulee palauttaa sellaiseen tilaan, ettei siitä aiheudu turvallisuusriskiä eläimille tai ihmisille.

Perustelu: Poronhoitolain tuomat säädökset koskettavat koko poronhoitoaluetta. Ympäristö on jätettävä sellaiseen kuntoon, että sen on mahdollista palautua mahdollisimman luonnonmukaiseen tilaan. Jo toiminnan aikana kaivosyhtiöltä tulee vaatia toimenpiteitä, jotka tähtäävät alueen palauttamiseen luonnontilaan. Se jonka oikeutta tai etua tilanne lopetetun kaivoksen alueella loukkaa, tulee saada mahdollisuus vaatia kaivosviranomaisen tarkastusta kuluitta jo toiminnan ollessa käynnissä.

Perustelut: Kaivoslain kehittäminen

Kaivostoiminta sijoittuu käytännössä usein keskeisille paliskuntien laidunalueille tai muille toiminta-alueille, kuten lisääntymis- eli vasoma-alueille, jotka ovat kriittisiä elinkeinon tuoton turvaamiseksi. Kaivosalueet aiheuttavat suoria laidunmenetyksiä ja pirstovat yhtenäisiä porolaitumia vaikeammin hyödynnettäviin osiin. Alueet itsessään ja niillä tapahtuva toiminta aiheuttavat häiriötä poroille ja poronhoidon toiminnalle, kuten porojen kuljettamiselle erotus- tai vasanmerkintäaitoihin. Toiminnasta aiheutuva häiriö ulottuu laajemmalle kuin pelkkä malminetsintä- tai kaivosalue aiheuttaen epäsuoria laidunmenetyksiä. Kaivokset vaativat kulkuyhteyden, eli syntyy uusia teitä ja niillä liikkumisesta häiriötä ja lisääntyviä onnettomuuksia. Porojen laidunkierron muutokset voivat johtaa porojen kulkeutumiseen naapuripaliskuntiin, mikä aiheuttaa lisätöitä ja kustannuksia. Porot myös siirtyvät häiriön vuoksi väärille laidunalueille, kuten kesällä talvilaidunalueelle, mikä heikentää talvilaidunten laatua. Lisäksi toiminnasta aiheutuu myös muita vaikutuksia ympäristöön, kuten kasvillisuuden, veden laadun ja lumen muutokset, jotka heijastuvat poronhoitoon. Kaivostoiminta aiheuttaa myös taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia alueen poronhoitoyhteisölle.

Kaivoslaissa on useita kohtia, jotka koskevat vain 20 pohjoisinta paliskuntaa eli erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettua aluetta. Esimerkiksi vaikutusten selvittäminen, maastotöistä ilmoittaminen, jälki-toimenpiteistä ilmoittaminen, lopputarkastuksesta ilmoittaminen ja päätöksistä tiedottaminen ovat asioita, joissa ei ole minkäänlaisia perusteita jakaa poronhoitoalueen eri osia eriarvoiseen asemaan. Näiden toimenpiteiden tiedottaminen asianomaisille tulee olla itsestään selvyys viranomaisilla ja kaivosalan toimijoilla.

Poronhoitolain 53 § valtion viranomaisten neuvotteluvelvollisuudesta valtion mailla koskee koko poronhoitoaluetta. Sen vuoksi on harhaanjohtavaa, että haittoja säädetään kaivoslaissa selvitettäväksi (38 §) vain erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettua alueella, 20 pohjoisimmassa paliskunnassa. Kuitenkin kaivostoimintaa suunnitellaan parhaillaan useilla alueilla, jotka ovat erityisen poronhoitoalueen eteläpuolella, esimerkiksi Kuusamossa ja Ranualla (Suhanko). Ympäristölainsäädännössä on yleinen periaate, että toimijalla on velvollisuus olla selvillä toimintansa vaikutuksista ympäristöön ja muihin alueen toimijoihin. Viranomaisvetoinen neuvottelumenettely lisää tietoa osapuolten toiminnasta alueella. Se on myös käytännössä todettu toimivaksi keinoksi suunnittelussa vähentää toiminnasta poronhoidolle aiheutuvia haittoja ja vahinkoja ja toteuttaa toiminnassa pienimmän haitan periaatetta. Kaivoslain mukaisissa neuvotteluissa on voitu keskittyä enemmän haittojen lieventämistoimenpiteistä sopimiseen kuin YVA:ssa, joka on yleensä kaivoksen aikaisemman vaiheen suunnittelua.

Kaivoslaissa (51 §, 52 §, 54 §) määritellyissä eri luvissa annettavat määräykset poronhoidolle aiheutuvien haittojen vähentämiseksi tulee laajentaa *välttämiseksi ja* vähentämiseksi sekä niin ikään laajentaa koskemaan koko poronhoitoaluetta. Kaikilla paliskunnilla on erityislaita turvattu vapaa laidunnus-oikeus (poronhoito-oikeus) alueellaan ja kaikkialla on välttämätöntä, että kaivostoiminnassa otetaan huomioon vaikutukset poronhoidolle ja minimoidaan siitä aiheutuvat haitat. Paliskunnat tulee nähdä kaivoslaissa poronhoito-oikeuden tasavertaisina haltijoina.

Nykyisen käytännön mukaan kaivoslain 52 §:n mukaisessa menettelyssä neuvotteluita käydään paliskuntien kanssa useissa vaiheissa kaivoksen toiminnan aikana, jolloin toiminnan aikaisiin havaittuihin haittoihin voidaan puuttua niiden ilmetessä. Tämä on hyvä asia, sillä käytännössä on ollut tilanteita, ettei paliskuntien kärsimiä haittoja olla korvattu tai lievennetty kaivostoiminnan aikana, kun se on ollut kaivostoimijan hyväntahtoisuuden tai yhtiön omien vastuullisuuskäytäntöjen varassa. Kaivoslain 52 §:n mukaiset yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi annetut määräykset kaivosten osalta ovat menneet viime vuosina eteenpäin poronhoidon huomioon ottamisessa, kun ensimmäisillä vuonna 2014

annetuilla määräyksillä ei määrätty mitään poronhoidon turvaamiseksi. Todennäköisesti tähän on ollut syynä juuri 52 §:n neuvottelumenettelyn kehittäminen.

Paliskuntain yhdistys näkee kaivoslain mukaisten neuvotteluelvoitteiden laajentamisen koko poronhoitoalueelle välttämättömäksi. Paliskuntien kärsimien haittojen estämiseen, vähentämiseen ja kompensoimiseen tulee antaa määräyksiä lain tasolla.

Kullankaivu

Koneellisen kullankaivun lisääntyminen sen loppuessa Lemmenjoen kansallispuistosta on jo nähtävissä muilla alueilla Inarissa ja Sodankylässä. Kokonaan uusia kullankaivualueita on syntynyt esimerkiksi Lismanpaloon, Lapin paliskunnan alueelle ja uusia lupia myönnetään jatkuvasti muualle Lapin paliskuntaan sekä Hammastunturin ja Ivalon paliskuntien alueille. Kullankaivun aiheuttamat vaikutukset ovat pitkälle samoja, kuin muunkin kaivostoiminnan, ja ne keskittyvät tällä hetkellä tiettyjen paliskuntien tietyille alueille aiheuttaen paliskuntien näkökulmasta kumulatiivisilta vaikutuksiltaan huomattavaa haittaa.

Kullanhuuhdontalupahakemuksissa tulisi selvittää toiminnan vaikutukset ja lupamääräyksillä lieventää haitallisia vaikutuksia. Paliskuntien kokemus kuitenkin on, että lupaharkinnassa ei oteta huomioon eri toimijoiden aiheuttamia yhteisvaikutuksia poronhoidolle, kuten kaivoslain 50 §:n mukaan saamelaisten kotiseutualueella tulisi tapahtua.

Kaivoslakia ja sen mukaista lupaharkintaa tulee kehittää niin, että siinä arvioidaan toiminnan yhteisvaikutukset poronhoidon harjoittamiselle ja että toiminnasta aiheutuvia haitallisia vaikutuksia todellisuudessa lievennetään ja kompensoidaan (ehdotettu 102 §:n kullanhuuhdontakorvaus paliskunnille). On myös huomioitava, että jossain vaiheessa tai jollakin alueella kullanhuuhdonta-alueita voi olla niin paljon, ettei niitä enää tulisi myöntää niistä aiheutuvien yhteisvaikutusten vuoksi.

Kaivosvero

Lakialoitteessa ehdotetaan louhintamaksua ja kaivosveroa, joka olisi nimeltään kaivosmineraalivero (100 §). ”Louhintamääriin perustuva louhintamaksu ja kaivosmineraalivero kohdistetaan ympäristöhaittojen rahastolle. Rahaston tavoitteena on kerryttää varallisuutta pitkällä aikavälillä. Kaivostoiminnan rahastosta on mahdollista osoittaa paikallisesti tai alueellisesti tukea tai korvauksia.”

Kaivokset aiheuttavat huomattavia ympäristöriskejä, eikä yksikään kaivos ole selvinnyt ilman yllättäen ilmenneitä ongelmia ympäristöön päässeiden haitta-aineiden suhteen. Paliskuntain yhdistys katsoo, että kaivosveron tulisi olla sen tyyppinen, että se jäisi hyödyttämään paikallisyhteisöä ja että se auttaisi kaivosten aiheuttamien ympäristövahinkojen korjaamistoimissa.

Lopuksi

Kaivoslaki Nyt – Lakialoite kaivoslain muuttamiseksi on lähtökohtaisesti tarpeellinen, hyvä ja ympäristön, paikallisten asukkaiden päätätävällän sekä paikallisten elinkeinojen, kuten poronhoidon paremman huomioon ottamisen kannalta tärkeä aloite. Puollamme aloitteen jatkokäsittelyä eduskunnassa. Lakialoite on kuitenkin poronhoidon näkökulmasta riittämätön ja se vaatii tarkennuksia muutamilta osiltaan, jotta se palvelisi vielä paremmin poronhoidon huomioon ottamista. Lausunnossa on esitetty tarkempia yksityiskohtia, jotka tulisi huomioida lakialoitteen käsittelyprosessissa.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ma/ao